

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

Kyllä

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Koko valtionhallinto

Yleiset huomiot esityksestä

Päätäjiin suuntautuva vaikuttaminen ja tiedottaminen on osa suomalaisen demokraattisen yhteiskunnan normaalia toimintaa eikä siinä itsessään ole mitään ongelmallista.

Mallissa on lähdetty siitä, että vaikuttamistoiminnan luonne määrittää sen, mikä on rekisteriin ilmoitettavaa vaikuttamistoimintaa, ei esimerkiksi toimijan koko. Lähtökohdan valitseminen on perusteltua. Jatkovalmistelussa on kuitenkin kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, että avoimuusrekisteristä ei muodostu kynnystä vaikuttamiseen esimerkiksi pienille järjestöille ym. toimijoille, jotka ajavat jonkun pienen ryhmän etuja, mutta joille avoimuusrekisterin byrokratia tai sanktioiden pelko voi nostaa kynnystä ottaa yhteyttä päätäjiin. Isommilla toimijoilla (yrityksillä, järjestöillä jne.) on joka tapauksessa aina paremmat edellytykset hoitaa ilmoitukset asianmukaisesti ja oletettavasti myös osaamista tehdä sellaista vaikuttamistoimintaa, joka jää ilmoittamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Kenenkään poliittisia oikeuksia ei tule kaventaa. Rekisterin käyttö ja ilmoittaminen tulee olla mahdollisimman helppoa ja sanktioissa mahdollisuuksien mukaan huomioida toimijan koko. Rekisterinpitäjälle on myös osoitettava riittävät resurssit rekisterin hoitamiseen siten, ettei sen muu toiminta häiriinny uusista tehtävistä.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että iso osa poliittisesti merkittävästä vaikuttamisesta tapahtuu virallisten kohtaamisten ulkopuolella epämuodollisissa

tilanteissa ja yhteydenotoissa, joita rekisterillä ei pyritä eikä tulekaan pyrkiä mittaamaan. Voidaan kuitenkin olettaa, että non-formaalin ”ad hoc” -vaikuttamisen merkitys on sitä suurempi, mitä isommasta, kiireisemmästä ja tärkeämmästä asiasta on kyse. Esimerkiksi kansainvälisen suuryrityksen toimitusjohtajan keskustelu ministerin tai keskeisen valmistelevan virkamiehen kanssa (varsinkaan vapaa-ajalla) ei ole rekisteriin merkittävää vaikuttamistoimintaa, mutta pienen potilasyhdistyksen yhteydenotto kansanedustajiin on. Kummalla on isompi merkitys?

Lisäksi rekisteriin ei ole mahdollista rekisteröidä Suomen ulkopuolelta tulevaa päättäjiin kohdistuvaa vaikuttamista vaan se jää kansalaisilta pimentoon. Tämäkin koskee lähinnä valtionhallinnon ylintä johtoa ja voi potentiaalisesti olla joissain tilanteissa merkittävää.

Lisäksi avoimuusrekisterin tulisi jollakin tavalla tavoittaa myös sellainen läpäisyperiaatteen mukainen lobbaaminen, jossa on edustettuna esimerkiksi kansalaisjärjestöjä pysyvinä asiantuntijoina tai vastaavassa roolissa erilaisissa työryhmissä ja verkostoissa, esimerkkinä valtioneuvoston sateenkaariyhteistyöverkosto.

Avoimuusrekisteristä ei ole mahdollista saada aukotonta, eikä sellaiseen ole tarkoituksenmukaista pyrkiäkään. Yksittäisten kansalaisten mahdollisuus olla yhteydessä päättäjiin on tärkeä demokratian kannalta. Parlamentaarisen ohjausryhmän mietinnössä todetaan, että ”Koska pyrkimystä ja lobbauksen vaikuttavuutta on monesti hankalaa näyttää toteen, lobbauksen määritelmässä keskeistä on yhteydenpito päätöksiä tekevän, valmistelevan tai toimeenpanevan tahon ja sellaisen tahon välillä, jolla on päätöksentekoon liittyviä intressejä tai joka edustaa tahoa, jolla on päätöksentekoon liittyviä intressejä.” Lobbauksessa määrä ei kuitenkaan automaattisesti korvaa laatua.

Em. syistä jää lopulta osin avoimeksi, kuinka todenmukaisen kuvan rekisteri antaa päätösten syntyproesseista ja niiden taustalla olevia intresseistä, sekä päättäjiin kohdistuvasta vaikuttamisesta ja sen vaikutuksesta. Avoimesti lobbauksestaan raportoivat tahot ylikorostuvat tilastoissa. Kun rekisterin tuottamasta tiedosta tiedotetaan, tulee rekisterin ”sokeista pisteistä” myös kertoa avoimesti väärin käsitysten välttämiseksi. Riskinä voi olla esim., että rekisteri kiinnittää liiaksi kansalaisten huomiota päätöksenteon kannalta vähämerkityksiseen ”lobbaukseen”. Tämä ei paranna kansalaisten ymmärrystä etenkin ylimmän tason poliittisen päätöksenteon mekanismeista.

Luoma-aho Tapio
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

